

נייר העמדה בנושא פיזיותרפיה לילדים

עציונה אייזנשטיין¹, שיר אמיתי², גניה ברגר³, ימימה ברק⁴,
 עפרה גינת⁵, נילי ויסרברג⁶, ליליאן חמצני⁷, רינה מינץ אטקיין⁸,
 טלי ניצני ביטון⁹, סוזן סולומונס¹⁰, שרון רוזינר פרוכטר¹¹,
 ערבה רון באום¹², לידיה שורץ¹³, דר' טל שחר אשכנזי¹⁴, דוראל
 שפירא¹⁵

1 בית חולים לילדים לילדים אדמונד וילי ספרא - שיבא

2 התפתחות הילד - כללית

3 משרד החינוך, איל"ן וספורט פראלימפי

4 העמותה לקידום הפיזיותרפיה וביה"ח שיקומי לילדים ולנוער אלן

5 התפתחות הילד - קופת חולים מאוחדת

6 החוג לפיזיותרפיה אוניברסיטת תל אביב ומשרד החינוך

7 התפתחות הילד - משרד הבריאות וטיפת חלב - מכבי מחוז מרכז

8 התפתחות הילד - מכבי שרותי בריאות

9 התפתחות הילד - משרד הבריאות

10 התפתחות הילד - קופת חולים לאומית

11 המרכז לחקר האוטיזם - העמותה לילדים בסיכון והסקטור הפרטי

12 ביה"ס לפיזיותרפיה - שיבא והחוג לפיזיותרפיה - אוניברסיטת

תל אביב

13 משרד החינוך

14 משרד הבריאות והחוג לפיזיותרפיה - אוניברסיטת חיפה

15 העמותה לקידום הפיזיותרפיה, החינוך העצמאי והסקטור הפרטי

הקדמה

במרץ 2019 הוקמה קבוצת עניין לילדים מטעם העמותה לקידום הפיזיותרפיה בישראל כדי לאחד, לקדם ולהוביל את הפיזיותרפיה בתחום הילדים, ולבסס קהילה מקצועית של פיזיותרפיסטיות העוסקות בתחום זה. במסגרת זו עלה הצורך להעלות את המודעות לעבודתנו בקרב אנשי מקצועות הבריאות, הרפואה, החינוך, הרווחה וכלל האוכלוסייה. פיזיותרפיה בילדים היא תחום מגוון, והיא מתבססת על גופי ידע בתחומי הבריאות השונים. פרקטיקה פיזיותרפית מצריכה הבנה מעמיקה בהתפתחות הילד וכן הבנת צרכיו המשתנים של הילד, מלידה ועד בגרות.

במסגרת פעילות קבוצת העניין לקידום והעלאת המודעות לתחום הילדים בישראל נכתב נייר העמדה "פיזיותרפיה לילדים". נייר העמדה הזה מהווה בסיס לכתיבת קווים מנחים מקצועיים בתחומים השונים שבהם עוסקת הפיזיותרפיה לילדים. נייר העמדה נכתב על ידי חברות הקבוצה, שהן בעלות ותק מקצועי רב בשדה הקליני ובאקדמיה, וכן קובעות מדיניות במשרדי הממשלה בתחום הילדים.

כתיבת נייר העמדה נעשתה בתהליך מובנה, שכלל קריאת ספרות מקצועית וניירות עמדה מן העולם, דיונים, בקורות חוזרות ונשנות ועריכה. תחילתו של התהליך בהקמת קבוצת עבודה על פי האוכלוסייה המטופלת, והמשכו בעיבוד משותף של החומרים שנאספו ונכתבו. בשלב האחרון נעשתה התאמה תרבותית של נייר העמדה וכן התאמה לשירותים השונים הניתנים במערכת הבריאות, החינוך והרווחה בישראל.

נייר העמדה מופיע באתר העמותה, והופץ לקהילת הפיזיותרפיה בישראל, לקבוצות הורים, לרופאים, לאנשי חינוך ולאנשי מקצועות הבריאות.

העמותה
לקידום
הפיזיותרפיה

נייר עמדה בנושא: פיזיותרפיה לילדים

מטעם קבוצת עניין ילדים - העמותה לקידום הפיזיותרפיה

* מסמך זה נכתב בלשון נקבה, אולם מתייחס לגברים ונשים כאחד. החלטה זו באה לשם הנוחות הלשונית ומכיוון שהרוב המקצועי בתחום פיזיותרפיה ילדים הינן נשים.

מבוא

נייר העמדה "פיזיותרפיה לילדים" נכתב לראשונה בישראל בשל הצורך שהתעורר בקרב אנשי מקצוע במסמך שיסייע למטרות האלה:

- הכרת תחומי העשייה בפיזיותרפיה לילדים
- הובלה וקידום תחום הפיזיותרפיה לילדים בקרב אוכלוסיית הפיזיותרפיסטים
- העלאת המודעות בקרב האוכלוסייה הכללית, משפחות, רופאים, צוותי רפואה, מקצועות הבריאות, אנשי חינוך והוראה, מאמני ספורט ומטפלים נוספים לתחום הפיזיותרפיה הנוגע לילדים
- יצירת תשתית לכתיבת קווים מנחים מקצועיים בתחומים השונים שבהן עוסקת הפיזיותרפיה לילדים

נייר העמדה נכתב על ידי חברות מקבוצת העניין של העמותה לקידום הפיזיותרפיה בתחום הילדים. הקבוצה מורכבת מפיזיותרפיסטיות בעלות ותק מקצועי רב מן השדה הקליני, מן האקדמיה וקובעות מדיניות במשרדי הממשלה בתחום הילדים. הכנת נייר העמדה נעשתה בקבוצות עבודה וכללה קריאת חומרים מקצועיים, דיונים בקבוצות ובקורות חוזרות של הקבוצה כולה.

הגדרת מקצוע הפיזיותרפיה:

"פיזיותרפיה הוא מקצוע בריאות המוסדר בחוק, מבוסס על ידע מדעי, ראיות מחקריות וניסיון קליני, שעיקרו פיתוח, שיפור, שמירה והשבה של יכולות תנועה ותפקוד ומניעת כאב בעת ביצועם, קידום בריאות, מניעת תחלואה, הגשה, מחקר, חינוך והדרכה. לפיזיותרפיסטים מחויבות אתית מקצועית לכל המטופלים לקידום בריאותם, להעצמת יכולותיהם התפקודיות, להשגת שלמות מיטבית (Wellness) ולגיוסם להשתתפות פעילה בתהליכי קבלת החלטות טיפוליות, ביישום עקרונות שיקומיים ובהטמעתם גם מחוץ למסגרת הטיפול.

הגישה הטיפולית בפיזיותרפיה הינה הוליסטית כשהמטופל ומשפחתו במרכז (patient centered), לכן במסגרת הטיפול יש התייחסות הולמת לאורחות חייהם של המטופלים, תרבותם, עיסוקם, מערכות התמיכה שלהם, ועוד".
(מתוך הקוד האתי, העמותה לקידום הפיזיותרפיה בישראל).

פיזיותרפיה לילדים:

חוק מקצועות הבריאות קובע כי פיזיותרפיסטית הינה בעלת תואר ראשון בפיזיותרפיה ורישיון משרד הבריאות. פיזיותרפיסטית העוסקת בתחום הילדים עובדת, לומדת ומתמקצעת בתחום זה תחת קבלת הדרכה, היועצות עמיתים והשתלמויות מקצועיות.

פיזיותרפיה לילדים הינה תחום מקצועי רחב ומגוון בעל זיקה לכל תחומי הרפואה הנותן מענה לילדים ולמשפחותיהם מינקות ועד גיל 18, בכל מצב בריאות. הטיפול הפיזיותרפי מיועד לקידום בריאותו ועצמאותו של הילד, מעודד התפתחות מוטורית ותפקודי יומיום (כגון ניידות, משחק, תקשורת ואכילה). טיפול זה מרחיב את ההזדמנויות למידה ומאפשר שיפור בפעילות (activity) ובהשתתפות (participation) מיטבית עד לבגרות הילד, תוך כדי קידום תפקודו בסביבתו הטבעית.

פיזיותרפיסטית העוסקת בתחום הילדים הינה בעלת בסיס ידע רחב והיכרות מעמיקה עם התחומים האלה:

- מאפיינים פיזיולוגיים ייחודיים של המערכות הגופניות השונות, כגון מערכת השרירים והשלד (כוח שריר, טווחי תנועה, סבולת), מערכת העצבים המרכזית וההיקפית (קואורדינציה, שיווי משקל ותכנון תנועה), מערכת לב-ריאה (תפקודי נשימה וסיבולת), מערכות תחושה, כאב, ועוד
- תהליכי התפתחות טיפוסית וחריגה הכוללים תפקודים שונים: ניידות, משחק, חברות, תקשורת, למידה, שפה, קוגניציה, אכילה, גמילה ותפקודי יומיום
- תהליכים פתולוגיים, מחלות ופציעות במערכות הגוף השונות
- תפקוד והתפתחות מערכות התנועה והיציבה
- היבטים רגשיים בהתפתחות הילד

פיזיותרפיסטית הילדים מבססת את עבודתה על הנעה, הנאה, תנועה ותקשורת בדגש על תהליכי למידה מוטורית העומדים בבסיס כל תחומי ההתפתחות והתפקוד. הפיזיותרפיסטית הינה חלק אינטגרלי מצוות רב-מקצועי ועובדת בשיתוף המשפחה, הקהילה והצוות השיקומי, הבריאותי, הרפואי והחינוכי.

אוכלוסיית היעד כוללת ילדים מיום לידתם ועד גיל 18 שנים

(במונח "ילדים" הכוונה הינה לתינוקות ילדים ונוער בהתאם)

א. ילדים המדגימים התפתחות טיפוסית לפי מדדים מקובלים

במהלך הגדילה וההתפתחות עלולים להתפתח ליקויים גופניים ושינויים במצבי הבריאות המצריכים פעילות מניעתית ותוכניות התערבות

אוכלוסייה זו כוללת:

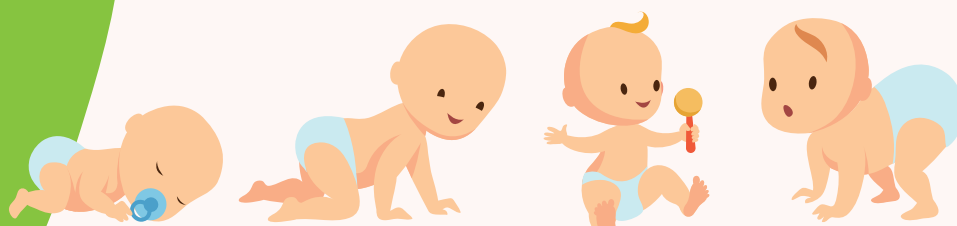
- תינוקות וילדים בקהילה
- ילדים ונער בעלי אורח חיים יושבני
- ספורטאים צעירים
- ילדים הלוקים בהשמנת-יתר
- ילדים עם לקויות יציבה
- ילדים עם בעיות ווסטיבולריות (כגון סחרור)
- ילדים עם בעיות הרטבה, עצירות כרונית וקשיי גמילה

ב. ילדים עם סיכון לעיכוב התפתחותי או לקות התפתחותי

ילדים ותינוקות שאותרו כבעלי לקויות התפתחותיות וגופניות, המציגים ביצועים מוטוריים והשתתפות ירודים בהתאם לקבוצת הגיל התואמת. התערבות טיפולית תסייע בצמצום ובהדבקת פערים, בשיפור תפקודם והשתתפותם.

אוכלוסייה זו כוללת:

- פגים
- תינוקות עם עיכוב בגדילה התוך-רחמית
- פגיעות מולדות בשריר-שלד, כדוגמת תת-פריקה של הירך,
- קיצור שריר Sternal Mastoids (Torticollis) כף רגל אלתית (Club Foot),
- פגיעה במקלעת הברכיאלית (Brachial Plexus)
- עיכוב רב-תחומי התפתחותי: מוטורי, קוגניטיבי, תקשורתי, שפתי
- גמישות-יתר מפרקית
- קשיים בתפקודי הפה: אכילה, ריור, הבעה
- בעיות ברצפת האגן, קשיי גמילה
- לקויות נוירו-התפתחותיות דוגמת:
- הפרעת קואורדינציה התפתחותית - DCD (developmental coordination disorder)
- הפרעת קשב וריכוז - ADHD (attention deficit hyperactive disorder)
- תינוקות וילדים המציגים קושי בשליטה מוטורית ויציבה
- תינוקות וילדים המראים קושי בעיבוד ובארגון מוטורי וחושי

ג. לקות מולדת או נרכשת סביב הלידה

ילדים שנולדו עם לקות, מחלה או תסמונת הפוגעות בתפקודם הגופני, אשר זקוקים לטיפול שיקומי-תפקודי כדי למצות את הפוטנציאל התפקודי שלהם ולמנוע תחלואה משנית.

אוכלוסייה זו כוללת:

- פגיעה מוחית מולדת כגון: שיתוק מוחי - CP (cerebral palsy)
- פרכוסים
- פגיעות בעמוד השדרה כגון Spina Bifida
- מחלות ניווניות כגון SMA, Duchenne (spinal muscular atrophy)
- תסמונות גנטיות כגון Down syndrome;
- מחלות לב ריאה כגון CF (cystic fibrosis)
- לקויות אורתופדיות בעמוד השדרה ובגפיים כגון Hemi Vertebra, Arthrogryposis
- מוגבלות שכלית התפתחותית
- מגבלה חושית כגון: עיוורון או חרשות
- ילדים על הרצף האוטיסטי

ד. ילדים הנדרשים לשיקום לאחר אירוע חריף או מחלה

ילדים שמצבם הבריאותי/תפקודי נפגע באופן זמני או קבוע. אוכלוסייה זו כוללת ילדים הנדרשים לשיקום בשל מחלה, לאחר טראומה, פציעה או ניתוח המדגימים ירידה בתפקוד המוטורי ובהשתתפות הפעילה לתקופת זמן מוגבלת או קבועה לאורך חייהם.

אוכלוסייה זו כוללת:

- תאונות, שברים, קטיעות גפיים, כוויות
- מחלות לב וריאה
- מחלות מטבוליות כגון: סוכרת
- פציעות ספורט - קרעים ברצועות, נקעים, פריקות, שברים
- מחלות אונקולוגיות עם פגיעה במערכת התנועה בעקבות המחלה או הטיפול
- מחלות עצב שריר כגון: Guillain-Barre' syndrome, transverse myelitis
- תסמונות כאב כגון: CRPS (complex regional pain syndrome)
- השתלות איברים
- שיקום לאחר התערבות רפואית / ניתוחית לטיפול בלקויות מולדות

עבודת פיזיותרפיסטית הילדים רבת-פנים וכוללת: קידום בריאות, איתור בקהילה, אבחון והערכה, בניית תוכנית התערבות, טיפול ומחקר.

הפיזיותרפיסטית משלבת בין תחומי הידע השונים ומבססת את עשייתה המקצועית על חשיבה קלינית רחבה מבוססת ראיות (evidence based practice) נתמכת ידע קליני, ספרות מקצועית ומחקר.

מרכיבי עבודת הפיזיותרפיסטית

דוגמאות

- בדיקות סקר ספציפיות בטיפות חלב, בגני ילדים ובבתי הספר
- סדנאות התפתחות להורים ותינוקות
- הרצאות והפצת ידע באמצעי המדיה השונים לכלל האוכלוסייה, לצוותים הרפואיים, לצוותי מקצועות הבריאות, לאנשי החינוך ועוד
- מתן מרשם לפעילות גופנית מותאמת (ACSM- American College of Sport Medicine)
- חוגי פעילות גופנית ותנועה

תיאור

קידום הבריאות בכלל אוכלוסיית הילדים תוך הסברה, הפצת ידע, חינוך, הדרכה ובניית תוכניות התערבות בשיתוף גורמים שונים בקהילה: מערכות חינוך, שירותי בריאות ציבוריים ומרכזים קהילתיים. ארגון הבריאות העולמי בהמלצותיו לביצוע פעילות גופנית קבע כי הפיזיותרפיה הינה תחום הדעת המדריך ומיישץ לביצוע פעילות ואימון גופני בכל התערבות טיפולית ו/או מקדמת בריאות. (WHO, 2018 – World Health Organization)

קידום בריאות

אבחון והערכה כוללים בדיקה מקיפה של תפקוד הילד ויכולותיו בחיי היומיום בסביבות השונות שבהן הוא פועל ומשתתף.

- אבחון פיזיקלי - של מבנים ותפקודים גופניים
- הערכה תפקודית בניידות, באכילה, בתפקודי יומיום (ADL activity of daily life) ומשחק
- הערכת השתתפות הילד בסביבות השונות תוך התייחסות לכלל המרכיבים התפקודיים כגון משחק, למידה, תקשורת ויצירת קשרים חברתיים

אבחון והערכה

כחלק מתהליך ההערכה, הפיזיותרפיסטית מתעדכת בתיק הרפואי, עורכת ריאיון עם הילד, עם משפחתו ועם גורמים בקהילה. הפיזיותרפיסטית עורכת תצפית ומשתמשת בכלי אבחון מדידה והערכה סטנדרטיים תקפים ומהימנים המקובלים בארץ ובעולם, תואמי גיל ולקות. הפיזיותרפיסטית מתעדדת את ההערכה ברשומות רפואיות כמקובל. בעקבות תהליך ההערכה הפיזיותרפיסטית משערת מה יהיו התוצאים של ההתערבות ומה לדעתה יידרש כדי להגיע ליעד הצפוי. בתכנון הטיפול הפיזיותרפיסטית תתייחס למשך ולתדירות הטיפול הנדרשים. * ההערכה נעשית לשם קבלת החלטה על הצורך בטיפול, על מטרותיו, על משכו ויעילותו וכן על סיום תקופת הטיפול ולצורך מעקב תקופתי.

- טיפול פרטני
- טיפול קבוצתי
- טיפול משולב רב-צוותי
- הדרכת הורים
- הדרכת צוות
- מעקב

תוכנית ההתערבות בפיזיותרפיה מותאמת אישית לצרכי הילד ותפקודו ומעוצבת בשיתוף משפחתו וסביבתו. התוכנית נבנית על ידי הפיזיותרפיסטית בהלימה למודל האקולוגי ומודל ה- ICF-CY (International Classification of Functioning, Disability and Health: Children and Youth Version) תוכנית ההתערבות מתייחסת להתפתחות הפיזית, המוטורית, הרגשית, הקוגניטיבית, התחושתית והתפיסתית של הילד, אורח חי המשפחה והסביבה הפיזית שבה הוא חי. תוכנית ההתערבות כוללת הגדרת מטרות טיפול תוך שימוש בכלי מדידה תקפים, מהימנים ומקובלים. מטרות הטיפול מגוונות וכוללות רכישה ופיתוח יכולות חדשות, שיקום יכולות שאבדו, שימור מצב קיים ומניעת החרפה או סיבוכים משניים.

תוכנית ההתערבות

מרכיבי עבודת הפיזיותרפיסטית

ההתערבות הטיפולית

ההתערבות הטיפולית היא החלק המעשי המוציא אל הפועל את תוכנית ההתערבות באופן מדורג ובהתאמה ליכולותיו ולהתקדמותו של הילד. ההתערבות כוללת עבודה מעשית של הפיזיותרפיסטית, הדרכה ושיתוף של המשפחה והצוות מתחומי מקצועות הבריאות והחינוך יישום הטיפול והתנהלות בחיי היומיום והפנאי.

תיאור

דוגמאות

- תרגול
- תרגול תפקודי
- תרגול תנועה אקטיבית
- חיזוק שרירים
- תרגול יציבה
- תרגול לשיפור שיווי משקל
- תרגול לשיפור קואורדינציה
- שיפור כושר אירובי וסיבולת שרירית
- ייעוץ והתאמה לפעילות גופנית

- טיפול מנואלי
- טיפול ברקמה רכה
- מתיחות
- תנועות פסיביות
- חבישות (Taping)

אלקטרוטרפיה
- TENS -
transcutaneous electrical nerve stimulation

טיפול בכאבים
- NMES -
neuromuscular electrical stimulation
גריו עצבי לחיזוק שרירים
• אולטרה סאונד

- טיפול תחושת
- גרייה תחושתית

- פיתוח למידה מוטורית
- תרגול יכולת תכנון, תפיסה ותחושה
- תוך כדי ביצוע תנועה במרחב

Bio Feed Back

- התאמה ארגונומית והנגשה של הסביבה
- התאמת ציוד ואביזרי-עזר לשיקום וניידות
- התאמה של מכשור אורתופדי, סדים ופרוטזות

- שימוש באמצעי טיפול ייחודיים כדוגמת:
- מכשור טכנולוגי חדשני, כגון מציאות מדומה, פלטות כוח ומעבדת הליכה
- מכשירי כושר
- טיפול פיזיותרפיה במים (הידרוטרפיה)
- רכיבה טיפולית

מחקר

- דוגמאות לתחומי מחקר:
- התפתחות הילד
- שיקום ילדים
- קידום בריאות
- אספקת שירותי בריאות
- פיזיותרפיסטיות לילדים מקדמות ידע ועוסקות בתחומי מחקר שונים, בפיתוח כלי הערכה, בפיתוח אמצעי טיפול והערכה של יעילות הטיפול.
- המחקר נערך במסגרת העבודה הקלינית ובאקדמיה.
- מחקרים רבים שנערכו על ידי פיזיותרפיסטיות מתחום הילדים בארץ התפרסמו בארץ ובעולם והוצגו בכנסים.

שירותי הפיזיותרפיה ניתנים במגוון מסגרות ובהם:

- מכונים/יחידות להתפתחות הילד
- טיפת חלב
- אשפוז וטיפול בית
- יחידה להמשך טיפול
- מסגרות רווחה, בריאות, חינוך וספורט: מעונות יום שיקומיים, גנים ובתי ספר
- בתי חולים כלליים ובתי חולים לילדים: פגיה, ילדות ומחלקות ילדים
- בתי חולים שיקומיים
- בתי חולים ומרכזים לבריאות הנפש
- תוכניות ייחודיות בקהילה
- מגזר פרטי
- ובמסגרות נוספות על פי הצורך

לסיכום, פיזיותרפיה לילדים הינה מקצוע אקדמי בעל הכרה והתמחות בקידום בריאות, באבחון ובטיפול בילדים. "ערכי הליבה של מקצועיות הפיזיותרפיסט מושתתים על: יושרה, חובה, מקצועיות, אחריות, אלטרואיזם, אחריות חברתית, שיתוף פעולה, חמלה ורגישות" (Anderson & Irwin, 2013).

נייר עמדה זה נכתב כדי ליצור שפה ושיח מקצועיים וכן לשמר ולהוביל את תחום הפיזיותרפיה בישראל. נייר עמדה זה יהווה בסיס לכתיבה של ניירות עמדה נוספים וקווים קליניים מנחים בתחומים ובתתי-תחומים שבהן עוסקת הפיזיותרפיה.

למידע נוסף ושאלות ניתן ליצור קשר-
העמותה לקידום הפיזיותרפיה: info@ipts.org.il

מקורות וקישורים:

ACSM – American College of Sports Medicine (2015) Ed: A. D. Faigenbaum: Physical Activity in Children and Adolescents

https://www.acsm.org/docs/default-source/files-for-resource-library/physical-activity-in-children-and-adolescents.pdf?sfvrsn=be7978a7_2

Anderson, D. K., & Irwin, K. E. (2013). Self-assessment of professionalism in physical therapy education. *Work*, 44(3), 275-281.

APTA – Academy of Pediatric Physical therapy: The Role and Scope of Pediatric Physical Therapy in Fitness, Wellness, Health Promotion and Prevention

<https://pediatricapta.org/includes/fact-sheets/pdfs/12%20Role%20and%20Scope%20in%20Fitness%20Health%20Promo.pdf>

Campbell S. K. Palisano R.J. Orlin M. (2017), *Physical Therapy For Children*, 5th Edition, Elsevier

World Health Organization (2018), *International Classification of Functioning, Disability and Health: Children and Youth Version: ICF-CY*

<https://apps.who.int/iris/handle/10665/43737>

העמותה לקידום הפיזיותרפיה בישראל: הקוד האתי של הפיזיותרפיה (עודכן 2018)
http://www.ipts.org.il/_Uploads/dbsAttachedFiles/Kod_Eti_2018.pdf

משרד הבריאות ישראל: פיזיותרפיה בבתי חולים (2020)
<https://www.health.gov.il/Subjects/Physiotherapy/physio-hosp/Pages/default.aspx>